

2019-09-24

Elisabet Nihlfors

Till

Nationella Samordningsgruppen

ULF SPANING NR 2

Några nedslag rörande:

- **Finansiering av praktknära forskning**
- **Utbildningsvetenskapliga kommittén i statliga dokument**
- **Skolforskningsinstitutets tillblivelse**

Förord

Denna spaning kan utgöra *en* grund för samtalen om *vem ska finansiera vilken forskning?* Ska ULF i likhet med ALF ha riktade forskningsmedel – hur ska de i så fall allokeras. ULF Spaning 2 ska därför läsas tillsammans med den kommande spaningen kring ALF m.fl.

I denna ULF Spaning nr 2 ingår endast texter rörande VR/UVK och Skolforskningsinstitutet. Dock inleds med ett utdrag från *Forska tillsammans* (SOU 2018:19).

Urvalet av texter är ”historisk” och rör utbildningsvetenskap och diskussionen om UVK:s placering på VR mm. En diskussion som inte är lika aktuell idag. Därefter finns texter som visar framväxten av Skolforskningsinstitutet samt de två utvärderingar som nyligen presenterats. Valet av texter är gjort eftersom vissa argument som förekommit under åren ibland återkommer och därför kan vara bra att kunna ”härleda”.

Slutligen biläggs rapporten från 2015 som presenterar det arbete som VR/UVK gjorde inför bildandet av skolforskningsinstitutet.

September 2019

Elisabet

INNEHÅLL

1. Finansiering av praktikhära forskning

2. Utbildningsvetenskap – en liten historik

2.1 Underlag från VR till det kommande skolforskningsinstitutet

3 Skolforskningsinstitutet

3.1 Utvärderingar efter fem år

Referenser

Bilagor

- Bilaga 1 Forskning och skola i samverkan –
Kartläggningar av forskningsresultat med relevans
för praktiskt arbete i skolväsendet

1. Finansiering av praktknära forskning

Lärosätena har huvudansvar för att finansiera forskning i anslutning till sina lärar- och förskollärarytutbildningar skriver Christersson i sin utredning (SOU 2018:19 kapitel 3). Samtidigt konstateras att det finns hinder, dels uppdelningen av anslag på utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive anslag för forskning och utbildning på forskarnivå (jmf prop. 2017/17:50, s. 54).

Det har också lyfts fram att problem uppstår i och med att de utökade utbildningsuppdragen, t.ex. för lärarutbildning, inte följs av ökade forskningsmedel, vilket är en förutsättning för att säkerställa forskningsanknytningen i grundutbildningen (RiR 2017:28, s. 42–43).

Christersson skriver också:

Det är svårt att uppskatta vilka medel som finns avsatta för praktknära forskning på lärosätena. Det är komplicerat att identifiera denna forskning bl.a. för att den ofta bedrivs inom olika institutioner eller forskningsmiljöer, och det finns inte heller något vedertaget system för uppföljning av hur stor del av lärosätenas anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som går till praktknära forskning. (SOU 2018:19 sid 37).

Nämnda kapitel 3 fortsätter att beskriva Skolforskningsinstitutet (sid. 38–40); Vetenskapsrådet (sid. 40–41) och Övriga forskningsfinansiärer (sid 41–43).

2. Utbildningsvetenskap – en liten historik

Alla fetade avsnitt nedan har gjorts av EN

SOU 1999:63 Att lära och leda. En lärarutbildning för samverkan och utveckling

Det nya vetenskapsområdet som kommittén¹ föreslår skall främst omfatta frågor som har relevans för lärarutbildning, pedagogisk yrkesverksamma och lärande i arbetslivet. Vetenskapsområdet påminner därför till sin karaktär om de medicinska och tekniska vetenskapsområdena genom att knyta an till och bygga på en universitetsförslag professionsutbildning (sid 271).

Proposition 1999/2000:135 En förnyad lärarutbildning

... främja utvecklingen av utbildningsvetenskaplig forskning och forskarutbildning i nära anslutning till lärarutbildningen och med direkt relevans för lärarnas yrkesutövning (sid 42)

¹ Kommittén = Lärarutbildningskommittén

Proposition 2000/2001:3 *Forskning och förnyelse*

... viktigt att öka förståelsen för hur ny kunskap bildas, utvecklas, tas emot och används. Likaså är det angeläget att förstå villkoren och förutsättningarna för lärande under olika skeden i livet och i olika sammanhang samt hur lärande kan organiseras (sid 70).

... gäller såväl befintlig forskning av hög kvalitet och med stor utvecklingspotential, som utveckling av nya relevanta forskningsområden (sid 71).

*Regeringen anser att det är synnerligen angeläget att **stärka och bredda den vetenskapliga basen för lärarutbildningen, men också att öka kunskaperna om utbildning och lärande i vid mening** (sid 110).*

Propositionen 2004/05:80 *Forskning för ett bättre liv*

Regeringens bedömning är att den... *särskilda satsning på utbildningsvetenskap som tillkom efter förslag i den förra forskningspolitiska propositionen bör fortsätta 2005–2008 (sid 205).* Vidare tillförs området år 2008 ytterligare 10 miljoner kronor. När den pågående utvärderingen rapporteras avser regeringen att återkomma om utvecklingen av satsningen på utbildningsvetenskap.

SOU 2005:31 *Stödet till utbildningsvetenskaplig forskning*

Efter tre år skall kommittén omformas till ett ämnesråd inom Vetenskapsrådet och därmed skall den generella instruktionen för vetenskapsrådet (SFS 2000:1190 §12) gälla. Vidare, menar utredaren skall medfinansiering från högskolor snarast tas bort.

Det behövs ytterligare längre tid än de fyra år kommittén haft på sig, för att bygga upp ett nytt forskningsområde. Mot denna bakgrund finns alltså ingen anledning att föreslå en avveckling av den Utbildningsvetenskapliga kommittén och låta den integreras inom Vetenskapsrådet eller annan finansiärs struktur.

VR Rapport 2005:5 Aasen, P (red.): *Utdanningsvitenskap som forskningsområde. En studie av Vetenskapsrådets støtte till utdanningsvitenskaplig forskning.*

Slutsatsen av genomgången är att kommitténs arbete lett till en bred definition av vad utbildningsvetenskap är och att den genom sitt arbete kommit att ge området en bestämning. Utredaren konstaterar att uppdraget att ge medel till forskning av relevans för lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet mötts ”... *gjennom forskning som fokuserer på danning, oppdragelse, utdanning, undervisning og læring i skolvæsendet så vel som på andre arenaer.*”

SOU 2008:30 Forskningsfinansiering – kvalitet och relevans

Utredningen har haft svårt att finna en hållbar organisatorisk lösning för den utbildningsvetenskapliga kommittén. Utredningens uppfattning är att hemvisten i VR inte har underlättat områdets utveckling /.../ Utredningen ställer sig därför tveksam till att behålla UVK som en särskild kommitté inom rådet. UVK har varken de nuvarande ämnesrådets relativa stabilitet eller kommittés ad hoc karaktär /.../ Vi rekommenderar därför att den forskning som idag finansieras av UVK inlemmas i det nya rådet² för att få en naturlig plats bland andra problemorienterade samhällsvetenskaper. (sid 151–153).

Proposition 2008/09:50 Ett lyft för forskning och innovation

*Utbildningsvetenskap är institutions- och fakultetsövergripande och innefattar bl.a. forskning om utbildningssystem, lärandeprocesser och kunskapsbildning. Utbildningsvetenskap vid Göteborgs universitet uppmärksammandes 2006 i samband med beviljandet av s.k. Linnéstöd till en forskningsmiljö med inriktning på det **livslånga lärandet och förmedling av kunskap**. Även 2008 beviljades ett utbildningsvetenskapligt projekt Linnéstöd till ett tvärvetenskapligt projekt vid Lunds universitet inriktat på **kognition, kommunikation och lärande**. Linnéstöd utlystes 2006 och 2008 av Vetenskapsrådets och Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) i form av långsiktigt stöd och miljöer med forskning av högsta kvalitet.*

*I betänkandet (SOU 2008:30) Forskningsfinansiering – kvalitet och relevans bedöms att den utbildningsvetenskapliga forskningen **ännu inte utveckla en stabil vetenskaplig bas** att stå på, samtidigt som dess **koppling till praktisk problematik inom utbildningens område är svag** (sid 44–45).*

Regeringens bedömning: *Den utbildningsvetenskapliga kommittén bör fortsatt finnas kvar inom Vetenskapsområdet (sid 165).*

Skälen för regeringens bedömning: Utbildningsvetenskaplig forskning innefattar utöver mer tillämpad forskning också grundforskning och är därför en naturlig del av Vetenskapsrådet /.../ Den vetenskapliga produktionen har förbättrats men är fortfarande låg. Projekten är inte heller tillräckligt konkurrenskraftiga för att fullt ut sökas i konkurrens med andra forskningsområdets projekt. Detsamma gäller i konkurrens med de mera tillämpade samhällsvetenskapernas som finansieras av Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap.

Regeringen anser att behovet av utbildningsvetenskaplig grundforskning och tillämpad forskning är stort. Regeringens skol- och utbildningspolitik syftar till att stärka kvaliteten i svenskt utbildningsväsende. Utbildningsvetenskaplig forskning är central för att utveckla ett större vetenskapligt förhållningssätt bland såväl lärarstuderande och lärarutbildare som lärare och pedagoger. Regeringen anser därför att det är av stor vikt att den utbildningsvetenskapliga forskningen tillförsäkras goda möjligheter att fortsätta utvecklas (sid 167).

² Här avses utredningens förslag att kapa "Rådet för samhälle och kultur" bl.a. genom att slå ihop nuvarande FAS och UVK.

Det finns skäl som talar för att även forskning av hög kvalitet som inte har direkt koppling till lärarutbildning men som svarar mot behov inom och har stor betydelse för att utveckla den pedagogiska yrkesverksamheten inom förskola, skola och vuxenutbildning ska kunna få stöd från den utbildningsvetenskapliga kommittén (sid 168).

SOU 2008:109 En hållbar lärarutbildning

(se sid 384–390)

Utredningen föreslår att

- *Den Utbildningsvetenskapliga kommittén omvandlas till ett ämnesråd för utbildningsvetenskap inom Vetenskapsrådet*
- *Samma principer för finansiering och valförfarande som tillämpas för nu befintliga ämnesråd också ska gälla utbildningsvetenskap.*

Utredningen föreslår följande fyra finansieringskällor:

- *Vetenskapsrådet får utökat anslag till utbildningsvetenskaplig forskning med 60 miljoner*
- *Medel till uppbyggnad av kapacitet ges som ett basanslag till sju lärosäten under tio år med 10 miljoner per år. Medlen ska fördelas i konkurrens.*
- *Ett anslag skapas för att underlätta en uppbyggnad av handledningsresurser vid de olika lärarutbildningarna riktade mot kommunala satsningar. Anslaget tilldelas högskolorna med motsvarande 75 000 per år för varje kommunalt finansierad doktorand som antas i utbildningsvetenskap*
- *Medel utgår för uppbyggnad och drift av ämnesdidaktiska centra för samtliga större undervisningsämnen inklusive för en gemensam servicefunktion (sid 390).*

Proposition 2009/10:89 Bäst i klassen – en ny lärarutbildning

Samtidigt vill regeringen framhålla vikten av att kommitténs ledamöter tillsammans har kompetens från olika vetenskapliga discipliner med relevans för den utbildningsvetenskapliga forskningen /.../ Pedagogik är en självklar del av utbildningsvetenskapen, men samtidigt bör forskningsområdets mång- och tvärvetenskapliga karaktär återspeglas i kommitténs sammansättning.

Regeringens bedömning är att det nuvarande relevanskravet bör förändras. Inriktningen bör vara /.../ medel till forskning och utbildning på forskarnivå med relevans för skolans och förskolans utveckling. Genom en sådan fokusering menar regeringen att det blir tydligare att huvudmålsättningen med den forskning som finansieras är att den bidrar till en mer evidensbaserad skola och förskola. Det förändrade relevanskravet skapar samtidigt ett ökat utrymme för verksamhetsinriktad forskning av relevans för lärare och förskollärare. Även fortsättningsvis kommer forskningen att ha starka kopplingar till behoven inom utbildningarna för blivande lärare och förskollärare. Den utbildningsvetenskapliga forskningen är av avgörande betydelse för den vetenskapliga förankringen av dessa utbildningar. Med en sådan inriktning som nu angetts blir det också möjligt för forskare från

flera olika vetenskapliga discipliner att bidra till skolans, förskolans och utbildningsvetenskapens utveckling.

I syfte att öka friheten för forskarna inom det utbildningsvetenskapliga området bedömer regeringen att kravet på medfinansiering bör avskaffas /.../ Regeringen vill som ovan redovisats betona lärosätenas generella ansvar att finansiera utbildningsvetenskaplig forskning.

Det är regeringens bedömning att även villkoret om samverkan bör tas bort från Vetenskapsrådets regleringsbrev.

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet

Regeringen anser att de krav som ställs på skolan att ge eleverna förutsättningar att erövra kunskaper blir alltmer omfattande och att det är nödvändigt att ta ställning i etiska frågor inom alla kunskapsområden. Informationsteknikens utveckling ger snart sagt obegränsad tillgång till information men denna måste ordnas, granskas, värderas och omvandlas till kunskaper. Att ta ställning i politiska och moraliska frågor kräver också en god kunskapsgrund. De nationella styrdokumenterna ger lärare utrymme att välja innehåll och metoder för att nå målen. Detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt i bemärkelsen att kritiskt granska, att pröva och att sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Arbetet i skolan med att välja innehåll och metod och att värdera resultatet ska därför präglas av ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning och beprövad erfarenhet (sid 222–224).

Proposition 2012/13:30 Forskning och innovation

*Riksdagen har genom ett tillkännagivande (bet. 2010/11: UbU12, rskr 2010/11:237) uttalat att regeringen bör vita åtgärder så att de forskningsinstitutioner som bedriver skolforskning får en förstärkt och förtydligad samverkansuppgift för att garantera att nya forskningsresultat verkligen vidareförmedlas till dem som är verksamma i skolan och att kunskaperna omsätts i praktiken. **Riksdagen uttalade även att fler yrkesverksamma lärare bör ges möjlighet till egen forskning som en del av eller parallellt med eget arbete** (sid 999).*

*Forskningsresultat från en mängd olika vetenskapliga discipliner bör därför systematiskt bevakas och värderas ur ett relevansperspektiv för skolan och förskolan, men även utifrån den vetenskapliga kvaliteten /.../ **Det övergripande syftet är att främja ett vetenskapligt, evidensbaserat förhållningssätt hos dem som arbetar i skolan och förskolan för en ökad måluppfyllelse och generellt högre kunskapsresultat** (sid 101).*

*Högskoleverket konstaterar i sin rapport Utvärdering av forskarskolor för lärare (2012:9R) att deltagarna, kommunerna och forskarskolorna i huvudsak är positiva till satsningen och att satsningen har inneburit en ökad forskarkompetens. **Samtidigt konstateras att få skolhuvudmän har en plan för att ta tillvara de forskarutbildades kompetens i skolan och att en relativt stor andel av deltagarna har behövt längre tid än avsett för att bli färdiga med***

sina studier. Många forskarutbildade lärare och förskollärare har också valt att övergå till arbeten utanför skolväsendet, t.ex. till arbeten inom universitet och högskolor (sid 102).

Ämnesdidaktiken som forskningsområde spänner från frågeställningar inom tillämpad ämnesforskning till frågeställningar som kan klassas som grundforskning inom utbildningsvetenskap /.../ Genom bl.a. särskilda satsningar på forskarskolor av staten och andra finansörer är det ämnesdidaktiska forskningsfältet i Sverige förhållandevis utvecklat. Men det finns fortsatt behov av att på nationell nivå ta initiativ till strukturer för att stimulera den ämnesdidaktiska forskningen och sprida dess resultat (sid 103).

2.1 Underlag från VR till det kommande skolforskningsinstitutet

Under 2013–2014 diskuteras inrättande av en motsvarighet till SBU inom det medicinska området. Initialt skedde detta i samtal mellan SKL, UVK och de fackliga organisationerna.

När beslut väl hade fattats att Skolforskningsinstitutet skulle inrättas (se under punkten 2 nedan) fick VR/UVK i uppdrag att göra kartläggningar av forskningsresultatet med relevans för praktiskt arbete i skolväsendet – som en förberedelse till institutets arbete. Detta presenterades i en slutrapport som kommenteras kort nedan och bifogas som bilaga 1.

Vetenskapsrådet presenterar sitt arbete på hemsidan på följande sätt:

Kartläggningar av forskningsresultat med relevans för praktiskt arbete i skolväsendet - slutrapport

Regeringen gav den 21 november 2013 Vetenskapsrådet i uppdrag att svara för genomförandet av validerade kartläggningar av svenska och internationella forskningsresultat med relevans för skolväsendet. I denna redovisning av regeringsuppdraget beskrivs hur SKOLFORSK-projektet har genomförts samt de frågeställningar, resultat och rekommendationer som redovisats inom de sexton olika delprojekten.

Processen från teori till praktik beskrivs ofta som ett linjärt förlopp, där relevant och tillförlitlig forskning förutsätts bli producerad och sammanställd, spridd till och rationellt utnyttjad av lärare i skolan i syfte att förbättra elevresultaten i skolan. Sammantaget visar studierna inom SKOLFORSK på en komplex bild av detta skeende och som utmanar den linjära spridningsmetaforen. God förståelse för komplexiteten i samspelet mellan teori och praktik, och dess olika aktörer inom utbildningssektorn, är en grundförutsättning för att Skolforskningsinstitutet ska kunna arbeta så att förändringsarbetet verkligen leder till förbättrade resultat i svensk skola.

Mot slutet denna redovisning sammanfattas forskarnas rekommendationer till Skolforskningsinstitutet. Samtliga sexton delprojektsammanfattningar är också bilagda.

Centrala rekommendationer från SKOLFORSK-projektet är att beakta följande:

- att säkra kvaliteten i de systematiska forskningssammanställningar som genomförs och i den forskning som initieras,
- att bevaka äktheten i översättningar, ursprungstolkningar och slutsatser,

- att utveckla nya former för kunskapssammanställningar, former som bättre svarar mot svenska lärares och skolledares behov av relevant, tillförlitlig och praktiskt hållbar kunskap,
- att involvera lärare i sammanställningsprocesserna för att säkra resultatens praktiska relevans – och forskare för att säkra vetenskaplig relevans och kvalitet,
- att förvissa sig om att den forskning som presenteras får en icke-normativ prägel, vilket betyder att den inbjuder till öppen och kritisk dialog samt inriktas mot att stärka lärares professionsutveckling,
- att bygga upp långsiktiga strukturer i syfte att kvalitetssäkra forskningsanvändningen med nätverk kring specifika frågeställningar som ett sätt att utveckla kompetenser kring kvalificerade tolkningar av forskningsresultat,
- att etablera relationer och en infrastruktur för samspelet mellan olika aktörer,
- att uppmärksamma den rikedom av studier som utförs av eller i samverkan med lärare på olika akademiska nivåer och inom skilda delar av skolorganisationen såväl nationellt, regionalt som lokalt, • att undersöka former för hur lärare som genomför studier på forskarnivå ska få incitament för att sprida sin kunskap vidare,
- att utveckla olika vägar för att systematisera lärares forskning och tillgängliggöra de kunskapsstillskott som denna typ av forskning genererar
- att samverka med övriga aktörer nationellt, regionalt och lokalt om uppdraget att sprida kunskapssammanställningar och med aktörer inom forskningssystemet avseende forskningsfrågor.

3. Skolforskningsinstitutet

I propositionen *Forskning och innovation* (prop. 2012/13:30) står att forskningsresultat från en mängd olika vetenskapliga discipliner bör bevakas och värderas ur ett relevansperspektiv för skolan och förskolan, men även utifrån den vetenskapliga kvaliteten. Medel avsattes i budgeten 2013 och 2014 om 20 miljoner kronor för detta ändamål. I budgetpropositionen för 2014 aviserades sen tillsättandet av en särskild utredare för att förbereda och genomföra bildandet av en ny myndighet med uppdrag att systematiskt väga samman och sprida forskningsresultat. Utredare var tidigare generaldirektören för Skolverket Per Thullberg.

En slutrapport från *Utredningen om inrättande av ett skolforskningsinstitut* lämnas 2014 (U2014:02).

Enligt direktiven skulle utredningen förbereda och genomföra inrättandet av en ny myndighet *som ska ansvara för att systematiskt väga samman och sprida forskningsresultat som kan bidra till ökad kunskap om vetenskapligt väl underbyggda och effektiva metoder och arbetssätt i skolväsendet. Syftet är att öka måluppfyllelsen och förbättra kunskapsresultaten i skolan.*

I budgetpropositionen för 2015 fastslog regeringen att Skolforskningsinstitutet skulle inleda sitt arbete fr.o.m. 1 januari 2015 samt att institutet utöver att svara för att systematiskt väga

samman och sprida forskningsresultat även ska kunna initiera praktiktäna forskning inom områden där relevant forskning saknas och fördela medel till praktiktäna forskning.

Skolforskningsinstitutet ska även identifiera områden inom skolväsendet där relevant praktiktäna forskning saknas (1§ förordningen (2014:1578) med instruktion för Skolforskningsinstitutet).

Nuvarande inriktningar

Skolforskningsinstitutets egen presentation från deras hemsida:

Olika typer av forskningssammanställningar

Systematisk översikt

Arbetet med en systematisk översikt innebär att sammanställa och analysera forskning inom ett väl avgränsat område i syfte att besvara en på förhand specificerad frågeställning. Resultatet ska utgöras av den bästa tillgängliga internationella forskningen på området vid den tidpunkt då översikten framställs. De kallas ibland kunskapsutvärderingar eller systematiska litteraturöversikter.

Kartläggning av befintlig forskning

En kartläggning utgår från en bredare frågeställning än den systematiska översikten och är mer utforskande, beskrivande och tydligt konfigurerande till sin natur. Kartläggningen avgränsas inte med avseende på forskningsansats eller studieupplägg och har inte som mål att göra synteser av forskningsresultaten.

Relevans- och kvalitetsprövning av internationella forskningssammanställningar

Skolforskningsinstitutet granskar internationella systematiska översikter för att ta reda på

- hur relevanta de är för de verksamma inom svensk skola och
- vilken kvalitet de håller
-

Skolforskningsinstitutets finansiering av praktiktäna forskning

- Praktiktäna skolforskning kan röra många olika områden inom förskolans och skolans verksamhet. Det som specifikt ska karaktärisera den forskning som Skolforskningsinstitutet finansierar är dock att den ska utgå från de behov, utmaningar och frågeställningar som förskolans och skolans verksamma möter i anslutning till undervisningen. Den praktiktäna skolforskningen kännetecknas alltså av ett kunskapsintresse som i första hand avser att bidra med kunskap om hur undervisningen kan utvecklas och förbättras, i syfte att främja barns och elevers utveckling och lärande.
- Skolforskningsinstitutet ställer samma krav på hög vetenskaplig kvalitet som andra forskningsråd. Utöver det ställer vi krav på att projektens frågeställningar ska vara relevanta för dem som är verksamma i förskolan och skolan. Forskare måste vara anställd i en forskande miljö för att kunna få bidrag, men förskolans och skolans

verksamma får med fördel delta i forskningen. Genom att involvera professionen i forskningsprojekten utnyttjas och integreras deras kunskap och beprövade erfarenhet.

- Skolforskningsinstitutets utlysningar sker en gång per år och projekt beviljas medel för som längst tre år.

Vetenskapsrådets utlysning av forskningsbidrag inom utbildningsvetenskap är bredare än Skolforskningsinstitutets och avser grundläggande forskning av hög kvalitet inom lärande, kunskapsbildning, utbildning och undervisning: [Vetenskapsrådet \(UVK\)](#)

Denna länk leder till följande text:

Om utbildningsvetenskap

Inom utbildningsvetenskap studeras lärande, didaktik och ämnesdidaktik, undervisning, sociala och kulturella aspekter på utbildning, utbildningspolitik, utbildningssystem och organisation samt profession, och speciellt med relevans för skolans och förskolans utveckling. Forskningen bedrivs inom flera olika vetenskapliga discipliner och bidrar till kunskapsutveckling och förstärker den vetenskapliga grunden för utbildning.

3.1 Utvärderingar efter fem år

Två utvärderingar av Skolforskningsinstitutet har genomförts på deras eget initiativ. En rör arbetet med de systematiska översikterna av Ingemar Bohlin, docent vid Göteborgs universitet och den andra om arbetet med utlysningar av Lars Geschwind, professor vid KTH.

3.1.1 Skolforskningsinstitutets arbete med forskningsfinansiering

Ur förordet till forskningsfinansiering:

Denna rapport är en utvärdering av arbetet med att lysa ut och fördela forskningsbidrag, med särskilt fokus på anvisningar och processer. Forskningsfinansiering är vid sidan av våra systematiska översikter en av Skolforskningsinstitutets huvuduppgifter. Lars Geschwind, professor vid KTH, har genomfört detta arbete och gett oss många intressanta inspel för vårt fortsatta arbete. Vi hittar i utvärderingen bekräftelse på att våra anvisningar och processer håller hög kvalitet och är ändamålsenliga. Men Geschwind sätter även fingret på behovet av att förtydliga anvisningarna med avseende på det som specifikt karakteriserar våra utlysningar, kravet på relevans för professionen.

Några avslutande kommentarer från Geschwind i rapporten (sid 18–20)

Anvisningar och processer säkerställer den vetenskapliga kvaliteten. Den första utvärderingsfrågan lydde: Säkerställer anvisningar och processer den vetenskapliga kvaliteten? Det korta svaret på den frågan är: ”ja” /.../ Skolforskningsinstitutet har därvidlag inte skilt sig radikalt från hur andra forskningsfinansiärer går till väga. Utmaningen ligger snarast i relationen till de övriga kriterierna. Blir det högre kvalitet genom det praktiska och kravet på relevans eller blir det en balansgång mellan kvalitet och relevans? Den frågan behöver även fortsättningsvis diskuteras med utgångspunkt i en allt större bedömningserfarenhet.

Anvisningarna och processerna behöver finslipas. Den andra frågan löd: Säkerställer anvisningar och processer att denna forskning genererar kunskap för användning i undervisningen, det vill säga relevansen? Denna fråga, om relevansen, är närmare kopplad just till anvisningar och processer. Den nuvarande modellen utgår från tanken om samproduktion, det vill säga att forskare och praktiker inom professionen tillsammans identifierar och definierar forskningsproblemen. Detta har vissa implikationer. Enligt vissa kritiska intervjupersoner är det principiellt orimligt att tänka sig att professionen formulerar frågor av en sådan art att det formulerade befinner sig vid "forskningsfronten". Majoriteten av professionsföreträdarna saknar nödvändiga kunskaper för att lyfta sig från sina lokala utmaningar och frågor, menar dessa kritiker. De beviljade anslagen tyder också på att det krävs en mognad och kompetensnivå på skolsidan för att tillräckligt vetenskapligt intressanta frågor ska ställas. De skolor som redan har ett fungerande samarbete med forskare har, enligt intervjuerna, lättare att erhålla medel. Skolforskningsinstitutets forskningsfinansiering är en del i en utvecklingsprocess, att stärka den vetenskapliga grunden i skolverksamheten, och behöver mer tid att utvecklas både till form och till innehåll. Den underliggande tanken om samproduktion mellan forskare och praktiker kan behöva förtydligas för sökande och sakkunniga, men mest handlar det om att idén behöver få tid att utvecklas, att fler framgångsrika projekt utvecklas och genomförs med bra resultat.

Öppna upp snarare än snäva in. Den andra utvärderingsfrågan har också diskuterats i relation till öppenhet för olika metoder och inriktningar, uttryckt som frågor: hur många metoder och vetenskapliga angreppssätt kan med nuvarande anvisningar och processer tillämpas? Vad betyder det att, som det står i anvisningarna: Projektet ska bedrivas i direkt anslutning till undervisningen i förskolans/skolans miljö och vidare: Forskning som leder till kunskap som skolans verkamma kan använda för att förbättra sina metoder och arbets sätt i undervisningen samt sin förmåga att göra professionella bedömningar i relation till utveckling och lärande.

Kring dessa formuleringar har flera intervjupersoner direkt eller indirekt uttalat sig. Det handlar bland annat om hur man uppfattar begreppet "praktiknära". Uppföljningarna som gjorts av institutet har visat att det finns en viss mångfald i forskningsansatserna, men från intervjuerna framkommer synpunkter att det kunde vara en ännu större bredd. Antalet ansökningar är dessutom besvärande lågt och minskande över åren vilket talar för att dagens anvisningar inte bör snävas in ytterligare, snarare öppnas upp, utan att institutets speciella profil påverkas negativt. Det arbetet förefaller ha fortsatt i 2018 års anvisningar som uttryckligen inbjuder såväl kvantitativa som kvalitativa studier och studier som bedrivs vid flera skolor eller förskolor.

Relevans och kvalitet och relationen dem emellan. Utvärderingsfrågorna 1 och 2 behöver också diskuteras tillsammans. Det knyter an till en stor vetenskaplig, akademisk diskussion: **Är vetenskaplig kvalitet och relevans förenliga?** Om så är fallet, även inom detta vetenskapliga område, handlar det då om en "balansgång", som några intervjupersoner varit inne på, eller kan man hävda att både kvalitet och relevans kan vara fullständigt uppfyllda i ett och samma projekt? Dessa är naturligtvis viktiga frågor för hur forskningen som här diskuteras ska betraktas och bedömas. Är det litet sämre forskning som finansieras än andra, "grundforskningsorienterade" finansiärer? Om svaret blir jakande, beror det i så fall på kraven på relevans, både i organisation och i genomförande? Den vetenskapsteoretiska diskussionen som skisseras ovan behöver tydligare föras av alla inblandade aktörer, i

förhållande till vad som bedöms och hur det bedöms. Det handlar till viss del om en uthållig tro på att en praktisknära forskning med professionen leder både till högre kvalitet och till relevans. **Alternativet är att varje beviljad ansökan kunde ha haft en ännu högre kvalitet om inte kravet på samproduktion med professionen fanns där, och ännu högre relevans om inte kravet på hög forskningskvalitet funnits där.** Med andra ord behöver Skolforskningsinstitutets speciella "nisch" framträda tydligare genom att göra gällande att **kvalitet och relevans kan kombineras på ett sätt som gör projekten både av bättre vetenskaplig kvalitet och mer relevanta, även på kort sikt och lokalt.**

Anvisningar och processer bidrar till att samarbeten mellan akademi och skola utvecklas Den tredje utvärderingsfrågan är, i sin raka formulering, lättast att svara på utifrån det insamlade materialet. **Ja, anvisningar och processer bidrar till att samarbeten mellan akademi och skola utvecklas.** Det går att kvantitativt redovisa genom antalet formella avtal: cirka 550. Enligt intervjuerna har också icke-beviljade ansökningar lett till fortsatt samarbete, finansierat av andra källor. De hårda "skall-kraven" på en avsiktsförklaring och den kvalitativa bedömningen av hur samarbetet är tänkt att ske bidrar till samarbete mellan forskare och profession, både där detta inte var fallet och där det är långt utvecklat.

Mindre byråkrati kan vara något att överväga Avslutningsvis en mer generell reflektion /.../ Konstruktionen med Skolforskningsnämnden som beslutar om utlysningstexten, beredningsgruppen som granskar och betygsätter samtliga ansökningar som passerat de formella kraven och vetenskapliga rådet som fattar beslut är suboptimal /.../

3.1.2 Skolforskningsinstitutets arbete med systematiska översikter

Ur förordet till systematiska översikter:

Denna rapport är en utvärdering av arbetet med våra systematiska översikter, som vid sidan av vår forskningsfinansiering är en av våra huvuduppgifter. Jag är tacksam för att Ingemar Bohlin, docent vid Göteborgs universitet, har genomfört detta arbete. Även om vi på institutet förstås blir glada och tar till oss av den positiva återkoppling som Bohlin överlag ger oss i sin utvärdering, så kommer vi kanske i ännu högre grad ta med oss och noggrant beakta de kloka synpunkter som Bohlin har på saker som vi kan förbättra.

Några avslutande kommentarer från Bohlin i rapporten sid 42

*Evidensbaserad praktik Avslutningsvis vill jag säga några ord om hur Skolforskningsinstitutets översikter förhåller sig till konceptet evidensbaserad praktik. Institutets inrättande kan utan tvekan betraktas som ett uttryck för att evidensrörelsen och fältet research synthesis även i Sverige fortsätter att stärka sin ställning. Att institutets systematiska översikter är knutna till en ambition att, med Adolfsson, Forsberg och Sundbergs formulering (2018, 96), "få forskningen att nå ända in i klassrummet" är lika tydligt. Härav följer dock inte att **översikterna bygger på antagandet att resultat av en viss typ av vetenskaplig studie alltid bör överordnas andra kunskapskällor, inklusive lärares erfarenheter och professionella omdöme.** I båda de översikter jag har granskat för denna rapport förs nyanserade resonemang om svårigheten att tillämpa vetenskaplig kunskap i komplexa sociala situationer av det slag lärare dagligen*

har att hantera, och naiva föreställningar om sid 42(45) evidens – en term som inte nämns i dessa texter och som knappast skulle fylla någon funktion – förekommer inte.

Regleringsbrev för 2019

Regleringsbrevet för 2019 <https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=19661>

4.3.5 Beställningsbemyndiganden

Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Anslag/ap	2019	2020	2021	2022 -	
	Bemyndigande	Infriade åtaganden	Infriade åtaganden	Infriade åtaganden	Slutår
1:18 Praktisknära skolforskning					
ap.1	36 500	18 500	12 000	6 000	2022

Belopp angivna i tkr

Referenser

Referenser till statliga propositioner och utredningar som omnämns i denna text finns i ULF Spaning nr 1.

Aasen, P. (red.): *Utdanningsvitenskap som forskningsområde. En studie av vetenskapsrådets stötte till utbildningsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådets rapport 2005:5

ESV Regleringsbrev för Skolforskningsinstitutet 2019

<https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=19661>

Riksrevisionen (2017): *Varför sparar lärosätena? – En granskning av myndighetskapital vid universitet och högskolor (RiR 2017:28)*.

Skolforskningsinstitutet (2019): *Utvärdering av Skolforskningsinstitutets arbete med forskningsfinansiering*. Stockholm: Skolforskningsinstitutet.

Skolforskningsinstitutet (2019): *Utvärdering av Skolforskningsinstitutets arbete med översikter*. Stockholm: Skolforskningsinstitutet.

Skolforskningsinstitutets hemsida: <https://www.skolfi.se/>

U 2014:02 *Utredning om inrättande av ett skolforskningsinstitut*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Vetenskapsrådet (2015): *Forskning och skola i samverkan – kartläggning av forskningsresultat med relevans för praktiskt arbete i skolväsendet*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Vetenskapsrådets hemsida: <https://www.vr.se/sidfot/om-vetenskapsradet/amnesrad-rad-och-kommitteer/utbildningsvetenskapliga-kommitten.html>